

Asia: VN/16832/2024

Hallituksen esitys rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

2 Poliisihallituksen lausunto

2.1 Esityksen tavoitteista

Esitysluonnoksen tavoitteena on yhteiskunnallisesti tärkeiden toimijoiden häiriöttömän toiminnan suojaaminen. Tavoitteena on taata tällaiseen toimintaan osallistuville henkilöille rikoslaissa riittävä suoja.

Poliisihallitus pitää tavoitetta erittäin tärkeänä. Esitysluonnoksessa yhteiskunnallisesti tärkeinä toimijoina pidetään poliisia, ensihoitoa ja pelastustointia, mutta ei kuitenkaan Rajavartiolaitosta ja Tullia, jotka osallistuvat yhtä lailla poliisi- ja hälytystoimintaan. Itse asiassa Rajavartiolaitos hoitaa toimialueellaan poliisitehtäviä, jotka ovat kiireellisiä ja joita poliisi on itse estynyt hoitamasta. Myös Tulli hoitaa näkyvää valvontaa, mukaan lukien liikennevalvontaa, satamien ja rajanylityspaikkojen läheisyydessä ja muuallakin, jossa Tulli työskentelee. Siksi olisi hyvä, että sääntely kattaisi myös Rajavartiolaitoksen ja Tullin.

Poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli ovat esitutkintaviranomaisia. Poliisi on näistä kolmesta yleisviranomainen, kun taas Rajavartiolaitoksen ja Tullin rikostorjuntatehtävistä on säädetty rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018) ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015). Tämäkin perustelisi sen, että nyt ehdotettu rikosoikeudellinen suoja kattaisi myös Rajavartiolaitoksen ja Tullin.

Näiden kolmen viranomaisen lisäksi Metsähallituksessa työskentelee erävalvontatehtävissä Metsähallituksen erätarkastajia. Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) 3 §:n 1 momentin mukaan erätarkastajat työskentelevät virkasuhteessa. Erätarkastajan tehtäviin kuuluu niin erävalvontaa kuin siinä paljastettujen rikosten selvittämistäkin. Tuskin on poissuljettua, että erätarkastaja voi tehtävissään joutua erilaisen vastustamisen tai haitanteon kohteeksi. Erätarkastajien rikosoikeudellisesta suojaa parannettiin viimeksi 1.1.2025 lakimuutoksella 712/2024, kun Metsähallituksen erävalvonnasta annettuun lakiin lisättiin uusi 19 a §, jossa säädetään niskoittelusta erätarkastajaa vastaan.

Myös Puolustusvoimat on esitutkintaviranomainen. Puolustusvoimien vastuulle kuuluu lisäksi suorittaa turvaamistehtäviä, joita se voi suorittaa muualla kuin Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla. On mahdollista, että Puolustusvoimien palveluksessa oleva sotilas tai turvamies voi tehtäviä hoitaessaan joutua erilaisen vastustamisen tai haitanteon kohteeksi, mutta tästä huolimatta nämä uudet kriminalisoinnit eivät ulottaisi suojaansa Puolustusvoimien virkamiehiin.

Sääntely ei myöskään ulottuisi sosiaalihuollon viranomaisiin. Sosiaalihuollon viranomaiset eli hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki ovat nekin ovat hätäilmoituksia käsitteleviä viranomaisia, kuten hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa (692/2010) on säädetty. Sosiaalihuollon viranomaiset voivat joutua tilanteisiin, joissa voisi olla kyse joko poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta tai poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta.

Poliisihallitus pitää hyvänä, että uusilla rangaistussäännöksillä pyritäisiin suojaamaan poliisi- ja hälytystoimintaa sellaisenaan. Toiminnan ei tarvitsisi olla julkisen vallan käyttämistä vaan kriminalisoinnin suojan piirissä olisi kaikenlainen poliisitoiminta ja kaikenlaiset pelastus- ja ensihoitotehtävät.

Esitysluonnoksen nykytilakuvauksessa on esitelty kaikkia niitä rikostunnusmerkistöjä, jotka tällä hetkellä suojaavat poliisi- ja hälytystoiminnassa työskenteleviä poliisin, pelastustoimen ja ensihoidon henkilöstöä. Poliisin rikosoikeudellinen suoja perustuu paljolti luonnoksessa yksilöityihin yleisiin rangaistussäännöksiin, mutta sen lisäksi rikoslain 16 luvussa säädettyihin virkamiehen vastustamista, virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja haitantekoa virkamiehelle koskeviin rangaistussäännöksiin. Sen sijaan pelastustoimen ja ensihoidon henkilöstön rikosoikeudellinen suoja pohjautuu rikoslain yleisiin rangaistussäännöksiin, koska pelastustehtävät ja ensihoitotehtävät eivät useimmiten ole julkisen vallan käyttöä.

Esitysluonnoksessa ei ole suuremmin kerrottu, onko nykyisessä sääntelyssä jokin sellainen aukko, joihin ehdotetuilla kriminalisoinneilla pyritään vaikuttamaan. Niin ensihoitaja kuin pelastajakin, jota tehtävällä uhataan väkivallalla tai joka joutuu väkivallan kohteeksi, on jo nyt rikosoikeudellisesti suojattu. Jos ensihoitaja tai pelastaja joutuu väkivallan kohteeksi, tekijää on syytä epäillä pahoinpitelystä. Jos ensihoitajaa tai pelastajaa uhataan väkivallalla, tekijää on syytä epäillä laittomasta uhkauksesta. Tällaiset rikokset ovat myös virallisen syytteen alaisia, joten poliisilla on velvollisuus suorittaa asiassa esitutkinta.

Poliisihallitus toteaa, että voimassa oleva laki vastaa jo nyt hyvin siihen, mihin hallitusohjelman sinivilkkusabotaasikirjauksella tähdätään: rikoslaki suojaa jo nyt viranomaisten toimintaa väkivallalta ja sen uhalta. Vaikka sääntely kattaakin ainakin osittain sinivilkkusabotaasin määritelmään kuuluvan toiminnan, siitä huolimatta on täysin mahdollista, etteivät sen paremmin ensihoitajat kuin pelastajatkaan ilmoita poliisille teoista tai tapahtumista, joita he pitävät rikoksina. Mahdollista on sekin, etteivät poliisi- ja hälytystehtäviä suorittavat henkilöt koe miellyttäväksi käsitellä itseään koskevaa rikosasiaa rikosprosessissa, jossa asian käsittely voi kestää kauan ja se voi olla henkisesti raskasta. Siedettävämpänä vaihtoehtona voidaankin nähdä virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen kaltaiset kriminalisoinnit, joissa suojattavana oikeushyvinä on jokin yhteisöllinen oikeushyvä eikä asianomistajan rooli ole niin merkittävä.

Esitysluonnokseen sisältyvät kriminalisoinnit pyrkivät kattamaan myös sellaisia tekoja, joita rikoslaki tai muu laki ei tällä hetkellä kata. Viranomaisten toimintaa voi haitata monella muullakin tavalla kuin väkivallalla tai sen uhkalla. Poliisihallitus pitää tätä erityisen tärkeänä, koska se täydentää voimassa olevaa rikosoikeudellista suojaa.

Esitysluonnoksen osalta voidaan silti perustellusti kysyä, päästäänkö sillä esitettyyn tavoitettiin. Nytkö rikosoikeudella saadaan viimeinkin suojattua yhteiskunnallisesti tärkeiden toimijoiden toiminta, vaikka tätä toimintaa suojataan jo nyt erilaisin kriminalisoinnein? Niin tilastojen kuin empiiristen kokemustenkin perusteella on selvää, etteivät rikoslain 16 luvun 1–3 §:t todellisuudessa suojaa poliisitoimintaa, vaan poliisi joutuu päivittäin väkivallan tai sillä uhkaamisen kohteeksi. Vastaavasti ensihoitajien ja pelastajien kokemusten mukaan sanallinen uhkailu ja uhkaava käytös oli lähes jokapäiväistä ensihoito- ja ensivastetyössä. Myös varsinaiset väkivaltilanteet olivat yleisiä. Tällaisiin tilanteisiin kuuluivat tappouhkaukset, ampuma-aseella uhkailu, teräaseella uhkailu, tavaroilla heittäminen ja töniminen. Tällainen menettely täyttää sekä pahoinpitelyn että laittoman uhkauksen tunnusmerkistön, mutta se ei siltikään estä ensihoitajien tai pelastajien kohteena olevaa henkilöä käyttäytymästä tällä tavalla. Toisin sanoen rikosoikeusjärjestelmä ei ole täysin riittävä pidäke estämään tällaista toimintaa.

Poliisihallitus pitää selvänä, ettei rikosoikeusjärjestelmä ole täydellinen. Aina on mahdollista, että yksittäinen henkilö toimii vastoin lakia. Siksi rikoslain lisäksi on olemassa täytäntöönpanojärjestelmä, jossa poliisi suorittaa esitutkinnan, syyttäjä syyteharkinnan ja tuomioistuimien pääkäsittelyn. Niiden jälkeen Oikeusrekisterikeskus ja Rikosseuraamuslaitos huolehtivat rangaistuksen täytäntöönpanosta. Yhteiskunnan nopea ja riittävän ankara reaktio on koko järjestelmän kannalta tärkeä lainvastaista käytöstä koskevan moitteen osoittamiseksi.

Poliisihallitus toteaa vielä, että viranomaisten toimintaa voidaan häiritä ja haitata usealla eri tavalla, vaikka kyse ei olekaan väkivallasta tai sen uhasta. Luonnosteltu sääntely ei näytä suoraan kattavan niin sanottua maalittamisilmiötä, mikä on harmillista. Maalittamisella tarkoitetaan järjestelmällistä toimintaa, jolla pyritään vaientamaan ihmisiä tai vaikuttamaan heidän toimintaansa esimerkiksi uhkailemalla tai levittämällä heidän yksityiselämänsä (tai perättömiä) tietojaan internetissä.

2.2 Rangaistussäännökset

2.2.1 Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen

Poliisi- ja hälytystoiminta

Poliisitoiminnalla tarkoitettaisiin poliisin operatiivista toimintaa poliisin kaikilla toimialueilla. Operatiivista toimintaa tulkittaisiin laajasti. Poliisissa operatiivinen toiminta tarkoittaa poliisin ydintoimintaa. Poliisin ydintoimintoja ovat valvonta- ja hälytystoiminta, rikostorjunta, liikenneturvallisuus, lupahallinto ja muut tehtävät eli edellä mainittuihin kokonaisuuksiin kuulumattomat poliisille laissa säädetty tehtävät.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä muut valvontatehtävät ovat valvonta- ja hälytystoimintaa. Rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen ovat rikostorjuntaa ja kaikenlainen liikennevalvonta liikenneturvallisuutta. Lupahallintoon kuuluu muun muassa passien ja henkilökorttien myöntäminen ja ajo-oikeusasioiden käsitteleminen, mutta näiden lisäksi kaikenlainen lupavalvonta.

Poliisitoiminta voidaan määritellä toisellakin tavalla. Poliisitoimintaa on erilaisten poliisitehtävien hoitaminen. Poliisitehtävillä tarkoitetaan poliisille poliisilaissa (872/2011) ja muussa laissa säädettyä tehtävää. Poliisitehtäviä ovat yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, pysäköinninvalvonta, virka-avun antaminen ja vaikkapa kokoontumisvapauden turvaaminen.

Hälytystoiminta liittyy sekin poliisiin. Poliisin hälytystoiminta on poliisin tehtäväpiiriin kuuluvien, välittömiä toimenpiteitä edellyttävien poliisitehtävien suorittamista vuoden jokaisena päivänä kellonaikaan katsomatta. Useimmiten tällainen kiireellinen poliisitehtävä välitetään poliisille hätäkeskuksesta, mutta tehtävä voi tulla muullakin tavalla. Poliisi voi esimerkiksi saada tiedon suoraan ilmoittajalta tai tulla tehtäväpaikalle sattumalta.

Hälytystoiminnassa hoidetaan samoja poliisitehtäviä kuin valvonnassakin, minkä lisäksi hälytystehtävissä voi olla kyse rikokseksi epäillyn teon tai tapahtuman ilmoittamisesta poliisille. Ratkaiseva ero on kuitenkin siinä, että poliisitehtävän hoitaminen edellyttää poliisilta välittömiä toimenpiteitä, koska tehtävät ovat usein kiireellisiä. Kyse voi olla meneillään olevasta järjestyshäiriöstä, epäilystä rattijuoposta, kotihälytyksestä tai sivullisen tekemästä havainnosta, jossa

miehittämättömällä ilma-aluksella lennetään ilmailulta kielletyllä alueella.

Toiminnan estäminen ja olennainen vaikeuttaminen

Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta olisi kyse, jos luonnoksen 3 a §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa määritellyllä tavalla estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Esimerkiksi väkivallan käyttämisen tai sillä uhkaamisen pitäisi olla sellaista, että poliisin toiminta estyisi eli yksittäistä poliisitehtävää ei voitaisi väkivallasta tai sen uhasta johtuvan vastarinnan vuoksi enää jatkamaan tai viemään loppuun asti. Vaihtoehtoisesti poliisin toiminnan tulisi koetun vastarinnan vuoksi olennaisesti vaikeutua. Tämä voisi tarkoittaa, että poliisitehtävään joudutaan sitomaan tekijän toiminnan takia enemmän voimavaroja tai sen suorittamiseen joudutaan käyttämään enemmän aikaa kuin normaalisti.

Säännöksen perusteluiden mukaan vaikuttaa selkeältä, että kriminalisointi ei koske minkäläistä toimintaa tahansa. Sellainen vastarinta, joka ei sen paremmin estäisi kuin olennaisesti vaikeuttaisikaan poliisi- tai hälytystoimintaa, ei olisi rangaistuksen uhalla kiellettyä. Kriminalisoinnin ulkopuolelle jäisi paljon sellaista toimintaa, josta joka tapauksessa aiheutuisi poliisille, ensihoitajille tai pelastajille erilaista haittaa.

Luonnosteltu rikoslain 16 luvun 3 a § ei ole täysin johdonmukainen rikoslain 16 luvun 1 §:ssä säädetyn virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen kanssa. Virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä toiminnan estymistä tai olennaista vaikeutumista tai sitä vastaavaa seurausta. Sen sijaan riittää, että tekijä esimerkiksi käyttää tai uhkaa käyttää väkivaltaa sellaista virkamiestä vastaan, joka suorittaa julkisen vallan käyttöä sisältävän virkatoimen. Virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen voi esimerkiksi syyllistyä, jos ajoneuvonsa väärin pysäköinyt kuljettaja uhkaa pysäköinninvalvontaa tekevää poliisia väkivallalla. Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta ei kuitenkaan ole kyse silloin, kun potilas uhkaa käyttää väkivaltaa ensihoitajaa kohtaan, mutta ensihoitaja vakivallan uhkasta huolimatta suorittaa tehtävänsä ilman olennaisia vaikeuksia. Tekijä voi kuitenkin syyllistyä laittomaan uhkaukseen, kuten nytkin, mutta Poliisihallituksen käsityksen mukaan juuri tällainen toiminta tulisi arvioida myös "sinivilkkusabotaasina".

Poliisihallitus pitäisi johdonmukaisempana, jos poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen tarjoaisi samanlaista suojaa kuin virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskeva tunnusmerkistö. Toiminnan estymisen tai olennaisen vaikeutumisen sijaan kiellettyä tulisi olla sellainen 1 momentin 1 ja 2 kohdassa määritelty toiminta, joka voisi estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Toiminnan ei siis tarvitsisi konkreettisesti estyä tai olennaisesti vaikeutua, mutta näin voisi tapahtua. Tällöin se tukisi suomalaisten viranomaisten normaalia toimintatapaa, jossa tehtävät hoidetaan koetuista uhkista ja mahdollisesta vastarinnasta huolimatta.

Entä mistä tekijää on syytä epäillä, jos hän käyttää väkivaltaa tai uhkaa käyttää väkivaltaa poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaa kohtaan, mutta toiminta ei esty

eikä millään tavalla vaikeudu? Poliisihallituksen tulkinnan mukaan tekijää on tällöin syytä epäillä teosta riippuen joko pahoinpitelystä tai laittomasta uhkauksesta taikka molemmista.

Väkivallan käyttäminen tai sillä uhkaaminen poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaa kohtaan

Pykälän ensimmäisen momentin ensimmäisen kohdan mukaan rangaistavaa olisi väkivallan käyttäminen tai sillä uhkaaminen poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaa kohtaan. Säännöskohtaisten perusteluiden mukaan "esityksen mukaisessa poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevassa säännöksessä väkivallalla uhkaaminen merkitsisi aktiivista toimintaa, joka välittömästi tai välillisesti kohdistuu poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaan henkilöön. Väkivallalla uhkaaminen voi liittyä välittömästi käsillä olevaan tekotilanteeseen. Toisaalta uhkaus voi liittyä myös siihen, että väkivaltaa tullaan käyttämään myöhemmin kuin tekotilaisuudessa."

Väkivallalla uhkaamisen henkilöpiiri vaikuttaa ainakin perusteluiden mukaan olevan täsmentymätön, kun taas säännöksen sanamuodon mukaan se voi kohdistua vain poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaa kohtaan. Säännöskohtaisista perusteluista saa kuitenkin sellaisen käsityksen, että väkivallalla uhkaaminen voi kohdistua poliisimiehen lisäksi hänen läheisiinsä tai vaikkapa poliisikoiraan.

Ei ole mitenkään mahdotonta, että poliisi- tai hälytystoimintaa pyritään vaikeuttamaan kohdistamalla uhkaus muuhun henkilöön kuin siihen, joka on suorittamassa tehtävää. Uhkaus voi kohdistua esimerkiksi poliisin tai ensihoitajan läheiseen. Poliisitoiminta voi olennaisesti estyä, jos poliisitoiminnan kohteena oleva henkilö esittää tarpeeksi vakavasti otettavia uhkauksia poliisin perheenjäsentä tai muuta läheistä kohtaan. Tällaisenkin toiminnan pitäisi olla poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista.

Ajoneuvon tai välineistön anastaminen tai vahingoittaminen

Säännöksen ensimmäisen momentin toisen kohdan mukaan rangaistuksen uhalla kiellettyä olisi estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa anastamalla toiminnassa käytettävä ajoneuvo tai välineistöä taikka vahingoittaa sellaista ajoneuvoa tai välineistöä. Säännöksessä on nimenomaan mainittu ajoneuvo, jolla ajoneuvolain (82/2021) 3 §:n 1 kohdan mukaan tarkoitetaan maalla kulkemaan tarkoitettua laitetta, joka ei kulje kiskoilla.

Säännöksen tulisi kattaa myös muut kulkuneuvot, kuten vesikulkuneuvot ja ilma-alukset. Tekohan voi kohdistua poliisin käytössä olevaan vesikulkuneuvoon tai miehittämättömään ilma-alukseen.

Teko voi kohdistua myös ensihoitopalvelun käytössä olevaan ilma-alukseen, jollaisia ovat esimerkiksi valtioyhtiö FinnHEMS Oy:n lääkärihelikopterit. Ajoneuvon sijaan tulisi puhua kulkuneuvoista, joka terminä kattaa niin ajoneuvot, ilma-alukset kuin vesikulkuneuvotkin.

Poliisikoirat ja poliisihevoset ovat oikeudellisesti esineitä, joten niiden anastaminen tai vahingoittaminen poliisitoimintaa estävällä tai olennaisesti vaikeuttavalla tavalla lukeutuisi tunnusmerkistön piiriin. Poliisihallitus pitäisi selkeämpänä, että tunnusmerkistö kattaisi selkeämmin viranomaisen käyttämät eläimet. Pykälän ensimmäisen momentin toinen kohta voisi olla muodossa "anastamalla toiminnassa käytettävän kulkuneuvon, eläimen tai välineistöä taikka vahingoittamalla sellaista kulkuneuvoa, eläintä tai välineistöä".

Poliisitoiminta voi estyä tai olennaisesti vaikeutua, jos poliisitoimintaan käytettävien kulkuneuvojen, eläinten ja välineistön käyttö estetään. Poliisi ei pääse autollaan tehtävälle, jos autolla ajaminen estyy tiellä olevan mielenosoituksen takia. GNSS-häirintäsignaali voi estää kokonaan miehittämättömän ilma-aluksen käytön kadonneen henkilön etsinnässä. Anastamisen ja vahingoittamisen ohella kulkuneuvojen, eläinten ja välineistön käytön estämisen pitäisi olla rangaistuksen uhalla kiellettyä.

Teon tahallisuus

Perusteluiden mukaan teon olisi oltava tahallinen. Perusteluissa todetaan, että "tahallisuuteen kuuluu tietoisuus siitä, että teko kohdistuu poliisi- tai hälytystoiminnassa työskentelevään henkilöön tai siinä käytettävään omaisuuteen. Tahallisuuden sisällön osalta sovelletaan yleisiä sitä koskevia lähtökohtia ja periaatteita."

Perusteluista saa käsityksen, että tekijältä edellytetään korkeampaa tietoisuutta tekoon kuuluvista tunnusmerkistötekijöistä kuin olosuhdetahallisuuden alimmalla asteella. Tahallisuuden täyttymiseksi pitäisi olla riittävää, että tekijä pitää todennäköisenä, että hänen tekonsa kohdistuu poliisi- tai hälytystoiminnassa työskentelevään henkilöön tai siinä käytettävään omaisuuteen.

Konkurrenssi

Säännöksen perusteluiden mukaan "poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen voi toteuttaa myös esimerkiksi pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön, johon nähden poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva säännös olisi ensisijainen". Kuitenkin virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen ja pahoinpitelyn osalta on oikeuskäytännössä katsottu, ettei tunnusmerkistö kata pahoinpitelyä, vaan ainoastaan lievän pahoinpitelyn (ks. KKO 1986 II 1).

Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen tunnusmerkistössä kuvattu väkivalta tai sillä uhkaaminen ei näytä millään tavalla eroavan virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen tunnusmerkistössä kuvatusta väkivallasta tai sillä uhkaamisesta. Siksi konkurrenssin pitäisi olla yhdenmukainen. Jos väkivallan käyttäminen täyttäisi joko pahoinpitelyn tai törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön, silloin tekijä syyllistyisi poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen lisäksi pahoinpitelyrikokseen.

Virallisen syytteen alainen rikos

Säännöskohtaisten perusteluiden viimeisen virkkeen mukaan "poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen olisi yleisen syytteen alainen rikos". Poliisihallitus ehdottaa, että yleisen syytteen sijaan käytettäisiin virallista syytettä.

Virkatoimen kostaminen

Rikoslain 16 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta tuomitaan rangaistukseen se, joka käyttää väkivaltaa virkamiestä tai häneen 15 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevaa henkilöä vastaan costaakseen sellaisen virkatoimen. Tällaista kostamista ei ole huomioitu luonnostellun 16 luvun 3 a §:n tunnusmerkistössä.

2.2.2 Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen

Poliisi- tai hälytystoiminnan vakava haittaaminen muulla oikeudettomalla tavalla

Luonnostellun säännöksen toisen momentin mukaan "poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta tuomitaan myös se, joka oikeudettomasti muulla tavalla vakavasti haittaa poliisi- tai hälytystoimintaa". Säännöskohtaisten perusteluiden mukaan "haittaamisena tulevat kysymykseen varsin monenlaiset teot". Tunnusmerkistö on kirjoitettu muiden perusrikosta lievempien tekemuotojen tapaan avoimeksi. Tunnusmerkistön ytimenä olisi kokonaisarvostelu.

Perusteluiden mukaan muu oikeudeton poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen ei edellyttäisi muuta kuin vakavaa haittaa poliisi- tai hälytystoiminnalle. Haittaaminen voi luonteeltaan olla aktiivista tai passiivista menettelyä, mutta yleensä kyse olisi aktiivisesta menettelystä. Toisin sanoen tekijän aikomuksena on aiheuttaa vakavaa haittaa poliisi- tai hälytystoiminnalle.

Perusteluissa on oivallisesti kuvattu mitä tällainen oikeudettomalla teolla tapahtuva vakava haittaaminen tyypillisesti olisi. Se olisi vastaan haraamista, riuhtomista tai poliisi- tai hälytystoiminnan henkilökunnan vaatteisiin tarttumista. Sitä olisi myös hälytysajoneuvolla ajamisen estäminen niin, että tekijä menee istumaan ajoneuvon eteen tai pysäköi oman ajoneuvonsa tällaisen ajoneuvon eteen. Olipa oikeudeton toiminta minkäläistä vain, se olisi tunnusmerkistön perusteella kiellettyä, jos siitä aiheutuu vakavaa haittaa.

Luonnosteltu rikoslain 16 luvun 3 b § voi eittämättä muodostua haasteelliseksi sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden sekä ennakoitavuuden kannalta, koska hyvin monenlainen oikeudeton toiminta voi aiheuttaa poliisin tai muiden sääntelyn piirissä olevien henkilöiden toiminnalle vakavaa haittaa.

Poliisitoimintaa voi vakavasti haitata esimerkiksi tällaiset teot:

1. Mielenosoituksen järjestäminen poliisiaseman ajorampin tai sulkuportin edessä sillä tavalla, että se estää poliisiajoneuvolla ajamisen. Tämä on perusteluissa kuvattu tyyppiesimerkki teosta, jolla poliisille aiheutetaan vakavaa haittaa.
2. Poliisitoiminnalle voi aiheutua vakavaa haittaa, jos yksi tai useammat henkilöt samassa tarkoituksessa tekevät poliisille lukemattomia ja suuritöisiä asiakirjapyyntöjä, joiden käsittely sitoo poliisin voimavaroja. Oikeus saada viranomaisen asiakirja on lähtökohtaisesti perusoikeus, mutta se on myös keino aiheuttaa viranomaiselle kohtuutonta hallinnollista taakkaa, josta voi aiheutua vakavaa haittaa poliisitoiminnalle. Vilpillisessä mielessä tehdyt asiakirjapyyntöt ovat yksi viranomaistoiminnan vaikeuttamisen muoto ja tuskin vilpillisessä mielessä tehty asiakirjapyyntö on mitään muuta kuin oikeudetonta toimintaa.
3. Perättömien hätäilmoitusten tekeminen voi aiheuttaa poliisitoiminnalle vakavaa haittaa. Esimerkiksi mediassa uutisoidut vakavat koulu-uhkaukset johtavat usein kymmeniin perättömiin ilmoituksiin. Näiden ilmoitusten käsittely sitoo poliisin voimavaroja, koska poliisi suhtautuu jokaiseen uhkaukseen vakavasti. Jos perättömästä hätäilmoituksesta tai perättömästä vaarailmoituksesta aiheutuu poliisille vakavaa haittaa, kyse olisi poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta.
4. Poliisissa käsiteltävän hallintoasian, kuten ajokieltoasian, käsittely voi helposti viivästyä, jos asianosaista ei tavoiteta eikä hänelle saada annettua tiedoksi päätöstä. Ajokieltoasia on esimerkkinä hyvä, koska sen käsittelyssä ei ole tavatonta, että asianosainen välttelee tiedoksiantoa. Hallintolaki (434/2003) mahdollistaa yleistiedoksiannon käyttämisen, jos asianosainen välttelee tiedoksiantoa, mutta jos tiedoksiannon välttely myös vakavasti haittaa poliisitoimintaa eli tässä tapauksessa ajokieltoasian käsittelyä, jossa tiedoksianto on välttämätöntä asian käsittelyn päättämiseksi, silloin tekijä aiheuttaa poliisitoiminnalle vakavaa haittaa. Kenelläkään ei ole oikeutta vältellä tiedoksiantoa, joten kyse olisi myös oikeudettomasta toiminnasta.

5. Vastaavalla tavalla esitutkinta sakkoasiassa voi viivästyä ja syyteoikeus vanhentua, jos rikoksesta epäilty välttelee sakon tiedoksiantoa. Rikosasioissa ei tunneta yleistiedoksiantoa, joten sakko on annettava tiedoksi aina henkilökohtaisesti. Tiedoksiannon välttely ei ole kenenkään oikeus eikä siinä ole kyse itsekriminointisuojaan piiriin kuuluvasta toiminnasta. Jos esitutkintaa ei saada päätettyä ja tiedoksiannon viivästyminen rikoksesta epäillyn toiminnan takia uhkaa johtaa syyteoikeuden vanhentumiseen, tällöin poliisitoiminnalle aiheutuu vakavaa haittaa. Epäillyn toiminta täyttäisi poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisen tunnusmerkistön.

6. Poliisin tehtäviin kuuluu turvata kokoontumisvapauden käyttämistä. Poliisin tulee myös valvoa, että järjestäjä ja puheenjohtaja täyttävät tämän lain mukaiset velvollisuutensa, sekä ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi yleisessä kokouksessa ja yleisötilaisuudessa. Tästä tehtävästä on säädetty kokoontumislaisissa (530/1999). Tässä tehtävässä poliisi voi joutua keskeyttämään ja jopa päättämään mielenosoituksen, sen jatkamisesta aiheutuu välitöntä vaaraa ihmisten turvallisuudelle, omaisuudelle tai ympäristölle taikka sitä järjestettäessä muutoin toimitaan olennaisesti lainvastaisesti. Ei ole tavatonta, että poliisi joutuu käyttämään tarvittaessa voimakeinoja mielenosoituksen päättämiseksi, jolloin mielenosoittajien toiminnasta voi aiheutua poliisille vakavaa haittaa, jollainen tulisi arvioiduksi poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisena.

Kattaako luonnosteltu rikoslain 16 luvun 3 b §:n 2 momentti myös niin sanotun maalittamisen? Poliisin, ensihoidon ja pelastustoimen työntekijät voivat joutua sosiaalisessa mediassa pitkäkestoisen häirinnän kohteeksi, he voivat saada asiattomia yhteydenottoja, heitä voidaan vainota ja heidän omaisuuttaan vahingoittaa. Tällainen toiminta voi aiheuttaa vakavaa haittaa, kun yksittäinen työntekijä alkaa menettää työkykyään. Säännöksen tulkinta voi mahdollistaa sen, että selkeät maalittamistapaukset arvioitaisiin poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisena.

Virallisen syytteen alainen rikos

Ensimmäisen momentin säännöskohtaisten perusteluiden viimeisen virkkeen mukaan "poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen olisi yleisen syytteen alainen rikos". Poliisihallitus ehdottaa, että yleisen syytteen sijaan käytettäisiin virallista syytettä.

2.3 Vaikutukset poliisitoimintaan

Esitysluonnoksessa on arvioitu, että "poliisin, pelastustoimen ja etenkin ensihoidon mainitseminen nimenomaisesti lain tasolla lisää todennäköisesti ilmoitusherkkyyttä liittyen väkivalta- ja uhkatilanteisiin. Voidaan kuitenkin karkeasti arvioida, että tapauksia ilmoitettaisiin muutama kymmenen lisää vuodessa. (- -) Tapausmäärien ja siten kustannusten mahdollista kasvua on vaikea arvioida, mutta kustannusten kasvua ei tässä vaiheessa arvioida erityisen merkittäväksi. Vaikutukset esitutkinnassa, syyttäjien toiminnassa ja tuomioistuimissa kasvaisivat arviolta mahdollisen

ilmoitusherkkyuden lisääntyessä, mutta olisivat tämän hetken arvion mukaan hoidettavissa viranomaisten nykyisten toimintamenojen puitteissa."

Poliisihallitus ei osaa arvioida, kuinka paljon uusia rikoksia ilmoitettaisiin poliisille, mutta luonnoksessa esitetty arvio pitää todennäköisesti paikkansa. Ensihoitajat ja pelastajat ovat jo nyt voineet ilmoittaa poliisille teoista ja tapahtumista, joita he pitävät rikoksina, joten uudet rangaistussäännökset koskisivat todennäköisesti näitä samoja rikoksia joidenkin uusien tapausten lisäksi.

Kummatkin rangaistussäännöksistä ovat tunnusmerkistötekijöiltään sellaisia, että niiden näyttäminen toteen edellyttää samanlaisia tutkintatoimia kuin virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen selvittäminen. Kyse olisi usein tekotavaltaan yksinkertaisesta rikoksesta, mutta joukkoon voi mahtua monimutkaisiakin tekoja. Lähtökohtaisesti asiassa suoritettava esitutkinta ei edellytä mittavia tutkintatoimia, vaan esitutkinnan kesto olisi keskimäärin kuusi tuntia per asia.

Arvelin Konsta
Poliisihallitus